

Mottagit av

EELIK Eskilstuna
Hagndun☐ i kontanter☐ i check☐ _____

Specifikation

Arthur Vööbus' Studies of the History of the Estonian
People

Osa I

Osa II

Osa III

Osa IV

Osa V

Mio raamatut a 90:- = 450:-

(Etl. makstud konsistooriumi)
postigimise

Moms

Kr

Kronor

Attesteras:

Ort

Eskilstuna

Datum

23 jan 81

ESSELTE 13238

Underskrift

Eskilstuna
StadsbibliotekEstniska församlingen
c/o Ants Pahv
EskilstunaPå Eskilstuna stadsbiblioteks vägnar
får jag härmed framföra ett varmt tack för
gåvan av nedanstående arbete.

Eskilstuna den 2 febr 1981

Chefsbibliotekarie
Vööbus, A. Studies in the history of the
Estonian people. 1-5

Oktoober 1980

Väga lugupeetav kaasmaalane!

Tahan Teid südamest tänada Teie huvi ja kaasabi eest Eesti ajaloo teosele. Võtke vastu minu sügav tänu ja lugupidamine.

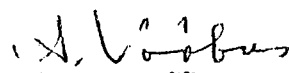
Mul on ülimalt kahju, et raamatute väljasaatmisel on tulnud pikem viivitus. Mul on olnud väga suuri raskusi raamatute väljalunastamisega trükikojast. Palun seda heatahtlikult mõista, arvestades sellega, et mina pean alaliselt heitlema otse üliinimlikkude raskustega. Sest mõtlege — mina pean ju üksipäini toime tulema ettevõttega, millega ei ole toime tulnud kogu meie omariikluse ajal, mil meil oli ju hulk teaduslikke jõude ja asutusi ja küllaldaselt ka majanduslikke võimalusi.

Kuna selle teose kõited jäid trükikotta seisma mitmeks aastaks, ei olnud mul enam ühtki teist teed kui teha suurt laenu. Mõtlesin F.R. Kreutzwaldile, kes riskis oma majakesega, et avaldada Kalevipoega, ja Jaan Jungile, kes riskis oma taluga, et trükkida esimest eesti arheoloogiat. Tehtud laenu tõttu hakkas nüüd ettevõtte liikuma. Kõide IV, mis trükitud 1978, pääses viimaks valla, samuti kõide V (\$ 16.50); kõide VI (\$ 16.50) on trükitud ja VII (\$ 16.50) on ilmumise eel. Mis edasi saab, on teadmata. Pole sugugi võimatu, et minu peavari võib minna haamri alla.

Vaatamata kõikidele raskustele ja viivitustele rõõmustame, et meie kannatavale rahvale, rüüstatud ja paljaks rõõvitud, on antud midagi, mida tema ammu juba oleks väärtinud ja mida temalt keegi enam ei suuda ära võtta.

Teid tänades

Teie

Prof. A. Võõbus

Prof. A. Vööbus

Eesti ajaloo tähtsate ülesannete teenistuses

Ühenduses eesti ajalooteaduse tähtsate ülesannetega, on mu südamele midagi nõnda tungivat, et pean seda jagama oma kaasmaalastega.

Pidades ülikoolides ettekandeid meie rahva saatuse üle, on mulle sageli esitatud küsimus: Teie kõnelete oma rahvast kui kultuurirahvast, kuid midagi ei ole teada Teie rahva kultuurist ega ajaloo-
loost. Kas Teie rahval siis ajalugu ei olegi? Ma pean ütlema, et minule on see läinud väga sügavale südamesse. Olukord oli tõesti rõhuv, mulle isegi masendav. Iga kord kui ma raamatukogudes ülen riulitel teiste rahvaste ajaloo teoseid seismas reas, olen tundnud valusat torget südames: Kus on meie rahva ajalugu? Kas meie rahvas ei ole seda ammu ära teeninud? Kas eriti selle järjekordsel kannatusperioodil ei ole selline unarusse jätmise isegi andeksandmatu?

Ma ootasin, et ehk ometi keegi tunneb samuti ja on valmis seda koormat enesele võtma, kuna mul olid käed liialt tööd täis, ka kodumaa ainekust. Kuid oodata enam ei saanud — oodatud oli juba isegi liiga kaua.

Mul sai see selgeks: kui ma seda koormat enesele ei võta, siis kodumaal kasvanud põlv see küll jääbki tegemata.

Nüüd mõeldes tagasi sellele üle 30 aasta, on mul rahuldustunne, et ma nägin asju ette õieti. Kui ma ei oleks seda koormat enesele võtnud, siis tõepoolest oleks see ettevõtte meie põlvel jäänudki tegemata. Veel teisigi asju nägin ma ette õieti. Arvestasin sellega, et meie vaenlane, kes oma ohvrite ajalugu võltsub, hakkab sama tegema ka meie rahva ajaloo, surudes seda oma haige ideoloogia kõverpeeglisse. Kõik see ongi osutunud õigeks. Aga veel midagi nägin ma ette. Nimelt et see, milleks ma hakkasin varakult ettevalmistusi tegema, peab meie rahva väga raske olukorra tõttu olema suuremõtteline ja võimalikult

monumentaalne, et kindlustada eesti iseseisva ajaloo uurimise positsiooni kaugemaski tulevikus. Oli veel teisigi kaalutlusi. Üks neist oli veene, et kodumaal kõrgema hariduse saanud põlv peab jätma järele oma pärandi enne kui see on juba hilja. Põhjuseks on see, et kodumaal kasvanud põlvel, kes tunneb oma elu ja olusid, on sellised eelised, mis puuduvad võõrsil kasvanud põlvel. Need on aga asendamatu väärtusega eelised eesti ajalooteaduse viljelemisele, sest need teevad immuunseks kõigile sellele, mida kodumaal praegu „ajaloo“ nime all sundtöö korras fabritseeritakse.

Immuunsuse puudumine, mille nõrgestamiseks ja kaotamiseks selle mandri õhkkond töötab, muutub ohtlikuks, sest siis ajalooliste küsimuste käsitlemine ei teeni enam ei eesti ajaloo teadust ega meie rahva elulisi huve.

Häirivad nähted, mis ilmsiks tulevad, näitavad, et ka see kaalutus on osutunud õigeks. Mu ettevõtte on kaugelt suurem missioon kui seda praegu võidakse arvata.

Niipalju eesti ajaloo teose projekti tagapõhjast ja saamisloost.

Ülesanne oli ju kohutavalt suur ja raske. Kui palju kordi olen ma pidanud ängistuses eneselt küsima, kuidas pean ma üksipäini tulema toime sellega, millega toime ei ole tulnud omariikluse ajal vabal kodumaal, kus oli ju suur hulk teaduslikke jõude, teaduslike asutusi ja küllalt majanduslike võimalusi? Kuid ülesande tõsidus ja tungivus ei jättnud ühtki teist valikut.

Kui äärmiselt tungivad need kohustused on mulle olnud, selle üle laseme paaril faktil kõnelema. Üks on see, et ma olen pidanud selleks tohutult aega võtma uurimustest käisikirjade avastuste ja tähtsate leitud alal vana süüria kirjanduse- ja kultuuriloo valdkonnas. Ei olnud kerge end sellistest ahvatlevatest rikkustest,

mis sel kujul küll vähestele teadlastele on antud, eemale kiskuda. Minu avastuste tähtsuse ja teadust edasiviivate tirikute väärtuse üle võib ju igati ise lugeda objektiivset hinnangut, antud 40 suurima eksperdi poolt üle maailma, mulle väljaantud pühendus-
teoses (A Tribute to Arthur Vööbus, Louvain 1977). Selle rohkema tähelepanu, tänu ja kuulsuse asemel, mida ootama jäänud leiud, aarded ja uurimused mulle oleks lisaks toonud rahvusvahelise teaduse avaral foorumil, valisin ma tohutult väevaranduse ülesande esitada meie väikse rahva ajalugu võõrastele — s.t. ettevõttele, mis küll, ma kardan väga, suuremale osale meie ühiskonnas, kus rahuldust leitakse mujalt, vist küll kuigi palju korda ei lähe.

Kui Vancouveri eesti ühiskond, kelle väga soe suhtumine ja abivalmidus on mind jäädavalt tänuks teinud, oma juhtkonna kaudu pöördus üleskutsega kogu vaba maailma kaaseestlaste poole, ei olnud sel kahjuks tulemusi...

Teiseks ei ole ma jäänud ootama, kas ja millal meie ühiskond nõnda kaugele jõuab, et teha neid rahvuslikult ülitähtsaid ettevõtteid enese mureks. Ülesanded olid ju nõnda tungivad, et nende teostamist ei saanud kuidagi teha olenevaks ühiskonna suhtumisest. Tuli olla valmis neid hakata läbi viima omal jõul. Veel enam — kui korduvad katsed leida kirjastajat luhtusid, kuna kirjastajate poolt nõutud kohesed sissemaksu summad käisid üle jõu, ei jäänudki muud üle kui ka kirjastuse mured ja sellega kaasuvad loendamatud raskused enesele veel lisakoormuseks võtta.

Nõnda kaua kui mul oli palk ülikoolist, katsin ma kulud ja tasusin puudujäägid, ega hakanud meie ühiskonda tülitama. Nüüd aga eriu minnes on töö jätkamine senisel kujul võimatuks muutunud. Kaalul on eriti eesti rahva ajaloo suurteose saatust: Studies in the History of the Estonian

People. Köited I—III (lõpetest aegadest kuni möödunud sajandi lõpuni) on ilmunud 1969—1974. Köide IV (ettevalmistus autonoomiale) ilmus 1978, kuid selle väljajunastamine on nõudnud palju aega. Muide, see annab vastuse sellele kurikuulsale rootsi ministri-le, kes avalikult deklareeris, et eesti rahvas ei olnud kultuursest ja ühiskondlikult valmis iseseisvusele. Ilus mõte on pandud liikuma, et minu 70 a. juubeli puhul minu elutööd tähistada viisil, mis aitab mul V-ndat köidet ilmale tuua ettetellijate-tarvitajate abiga. See köide viib ajaloo käsitlest kuni Vabadussõja lõpuni. See on köide, mis peaks olema aktuaalne ka võrastele selles mõttes, et see näitab kuidas eestlased toime tulid kommunismi ekspansiooniga.

Köide VI on eriti tähtis, kuna see on pühendatud omariikluse ajale ja selle saavutustele.

Kui on neid, kes on valmis mulle appi tulema, püüan ma seda köidet avaldada ESTO 1980 päevadeks. Veel on ees köide VII (kodumaa pruuni ja punase võimu haardes) ja viimaks VIII (eesti rahva killuke paguluses).

See oleks küll katastroof, kui ettevõtte, mis on olnud väga, väga raske ja nõudnud tohutut aega, energiat ja tervist, peab jääma pooleli, eriti veel kui suurem osa sellest projektis on juba teostatud. Nüüd ei ole teist teed kui apelleerida meie ühiskonna poole aidata kaasa, et see teos oleks igas kodus, kus elab teadlikkus meie kohustustest meie rahva vastu ja et seda talletatakse raamatukogudesse, mida ma senini olen teinud.

Et kaalul on äärmiselt tähtis ettevõtte, nimelt kodumaalt tulnud põlvel lasuva ajaloo pärandi päästmine, tahaks ma oma apelli teha küll nõnda tungivaks kui iganes võimalik. Selleks pean ma

esile tooma veel teisi saavutusi, mis teostatud eesti ajalooteaduse teenistuses, lootuses, et ehk need äratavad lugejas küsimust, mille ees ole ise pidevalt seisnud: kes meie õieti oleme ja mis on meie kohustused vabaduses?

Nimelt on veel teisi tähtsaid ettevõtteid, mida ma olen pidanud enesele võtma. Nendest pean ma mainima teist, mis käsitleb Tartu Ülikooli tööd ja saavutusi (The Department of Theology at the University of Tartu, 1963). Ma pidin end vabastama kohustusest oma Alma Materi vastu, kus ma olen õppinud ja ka õpetanud. On otse uskmatu, et see on jäänud tänaseni ainsaks monograafiaks Tartu Ülikooli saavutuste kohta vabas Eestis!

Kui Tartu Ülikooli teeneline rektor prof. J. Köpp jõudis tähtsate juubelite klinnisele, ja keegi ei võtnud vaevaks selle suurmehe tähtpäevi tähistada akadeemiliselt rahvusvahelise tava kohaselt, siis oli mul lihtsalt häbi, et meie ei suuda teha seda, mida tehakse mujal kultuurmaailmas sel puhul.

Ma toimetasin ja avaldasin kaks suurt (Charisteria J. Köpp 1954) ja väarikat pühendus-teost (Estonia Christiana, 1965) eesti ajaloo ainetel, et tähistada selle eesti suurmehe elutööd ja päästa eesti akadeemilise pere au.

Mind on rõhunud see, et eesti teaduse kui sellise jätkumine paguluses on liiga vähe silmapaistev olnud võrastele, kuna see on hajatunud, varjatud ja sulanud kohalikkude maade teadusse. Minu tunde kohaselt ei saa see küll vastata kodumaal oleva rahva ootustele meie kultuurivõitlusest. Sellepärast a. 1951 rajasin ma teadusliku seeria (Papers of the Estonian Theological Society in Exile, mis häbelikult oma pärit-

olu ei varja, vaid seda sõnaselgelt rõhutab. Selles on 32 köidet teadust edasiviivaid avastusi ja uurimusi (seega ülepea ulatuslikum eesti teaduslik seeria paguluses!), kui vääriline tunnistus eesti teaduse pärimustele. Sellisena on seeria pannud enesest kõnelema, sealjuures hoides elavana Tartu Ülikooli teaduslikke pärimusi ja meenutades meie rahvale tehtud ülekohut.

Eraldi sarja moodustab rida raamatuid ja esseesid, mis käsitlevad meie rahva saatust kommunismi haardes. Need on ühenduses kommunismi ohu selgitamisega vabale maailmale.

Mul on trükkis teos meie rahva martiitüümi üle (The Martyrs in Estonia). Ka seda ülesannet tuli mul enesele võtta, sest mul on lihtsalt talumatu, et meie rahva kannatused, karjed ja õiged ei kajastu võrsteelsetes ajaloo bibliograafiates ja teaduslikus kirjanduses — olgugi, et oleme juba 35 aastat elanud paguluses!

Kõik need teosed ja üritused seisavad eesti ajalooteaduse pakiliste ülesannete teenistuses, inspireeritud sügavamast arusaamisest selle väarikusest ja vastutustundest.

On endastmõistetav, et saavutused sellise ulatusega on nõudnud väga palju vaeva, kulu ja ohvreid. Ma leian, et siis kui on nõndapalju teostatud üksipäini sellest, mis oleks õieti pidanud olema kogu meie ühiskonna kohustuseks, ja seega seda kõike on tehtud kogu meie ühiskonna eest, siis peaks olema käesoleval apellil veelgi suurem moraalne õigus.

Kui meie ühiskond seda soovib, siis saab ometi kord teoks, et meie rahva elu, püüdluste ja saavutuste kohta on suurteos, mida meie rahvas väärib ja küll ammu oleks väärinud.

«Vaba Eestlane»
26. aprillil 1979